

Posudek vedoucího práce na diplomovou práci Z. Kapitolové *Dynamika textu v biblích melantrišské řady (1549–1613)*

Hodnocená práce zkoumá proměny textu šesti biblí, které jsou všechny jistým způsobem spjaty se jménem Jiřího Melantricha a přesahují více než půl století. Zahrnují Bibli Netolického (a Melantricha) z r. 1549, další čtyři samostatná Melantrichova vydání v letech 1556–1577 a konečně Bibli Melantrichova vnuka Samuela Adama z Veleslavína z r. 1613. Tento typ bible představoval oficiální a nadkonfesní vydání českého biblického překladu ve druhé polovině 16. století, absorboval nejspíše předchozí českou tradici, zastavil konkurenci zahraničních tiskařů české bible, jako reprezentativní byl pojat do Hutterových mezinárodních polyglot a ovlivnil například i polskou bibli Jana Leopoldy. Melantrišky, jež byly tolerovány i v době pobělohorské, však zůstávají, jak se badatelé už několik desetiletí shodují, ve stínu Bible kralické nejen nedoceny, ale také blíže neprozkoumány, ačkoli dobová gramatografická produkce jim věnuje značnou pozornost, odkazujíc na Melantricha mj. jako na *Pražáka* (tak Blahoslavova gramatika) nebo jako na *Černovlásku* (tak Benešovský v *Knížce*). Melantrichův přechodník typu *pozdvihv* se stal látkou pro jazykové knížky od Blahoslava až do Rosy včetně. Diplomová práce Zuzany Kapitolové, sledující změny v těchto biblích, je pro dějiny českého biblického překladu významným přínosem.

Diplomantka vyšla z transliterovaného korpusu vytvořeného na ÚČJTK FF UK, který zahrnuje z každé zkoumané bible asi 600 veršů (ve 21 kapitolách, 10 ze Starého a 11 z Nového zákona) a celkově dosahuje rozsahu asi 205 normostran (diplomantka na s. 9 chybně uvádí číslo 100 normostran). Rozbor materiálu provedla na jednotlivých rovinách, a to za pomoci softwarových nástrojů, konkrétně programu Brus pro grafematickou stránku a programu WinMerge v dalších rovinách. Čtenářsky poněkud nešikovná je volba číslování veršů podle Bible Veleslavínovy, neboť to se liší, někdy i značně, od novodobých verzí, jak autorka sama píše na s. 10. Ke kladům práce patří přehledná prezentace výsledků v celkem 25 tabulkách a přílohy dokumentující postup práce, změny vyšších rovin i úplnou materiálovou bázi. Autorka zohlednila také nejnovější literaturu (monografii T. Vykypělové z r. 2013), čerpala i z dosud nepublikované důležité studie P. Voita, dále z nepublikované disertace F. Kroupy z r. 1915 a odkazuje i na ústní komunikaci s pracovníci oddělení vývoje jazyka ÚJČ AV ČR (s. 12).

Po formální stránce je práce psána poměrně pečlivě, nedůslednosti se objevují jen výjimečně, zejména v seznamu literatury, a to na s. 95 při uvádění sborníků či statí v encyklopediích (různě uváděné *in*), na s. 93 chybí tečka před *Halle*, na s. 94 se píše *Lateinische* místo *lateinische*, na s. 95 *slovanský studií* místo *slovanských studií*, na s. 93 je chybné rozdělení slova *Waise-nhaus* místo *Waisen-haus*. V textu je třeba opravit sporadické překlepy jako na s. 29, 40 a 41 *Nationalbiblotheek* místo *Nationalbibliothek*, chybějící čárku před *a na závěr* (s. 9), tvar *auxiliáre* místo *auxiliáru* (s. 19), v transkribovaném názvu *Žáčka tisknouti* místo *-au-* (s. 21), biblické citáty *Gn 3,2.2* (s. 28), *Gal2,6.6* (s. 28), rozdělení zkratky *Bib-IVel* místo *Bibl-Vel* (s. 22), formulace *se změnami ... probíhající* místo *se změnami ... probíhajícími* (s. 39), *bylo vysázen* (s. 47) místo *byl vysázen*, chybějící čárku před *bylina* (s. 48).

Z hlediska obsahového zmíníme nejdříve drobné formulační nedostatky či nepřesnosti: na s. 12 by místo *pořizovaly opisy* mělo být *pořizovaly překlady*, na s. 37 se píše, že gramatiky požadovaly tisknout pouze *i* po *č, ž, š, ř* (ale na s. 36 se cituje BlahGram s názorem, že někde by se mělo tisknout *y*). V tabulce 15 (s. 42) by bylo vhodnější do tabulky zanést přímo konkurující tvary *nim/ním* než *ano/ne*, není zcela jasné, co *ano* znamená – krátkost, nebo délku v instrumentálovém tvaru; slovní komentář to však dostatečně kompenzuje. Na s. 47 v poznámce pod čarou 57 se píše, že ve slovech jako *aby, kdyby* apod. dvojbříškové *b* porušuje pravidlo náměšťské mluvnické, aby se kladlo před zadními vokály –

avšak Náměšťští právě rozlišovali *i/y* jako přední a zadní vokál, takže jejich pravidlu to vyhovuje. U změny *aj > ej* nešlo v tradičním pojetí paleobohemistiky o přehlásku, takže formulace *nepřehlasovaná podoba aj* (s. 60) a *změnu aj > ej přehlásku* (tamtéž) je třeba také upravit. U některých morfologických změn na s. 63–65 by bylo třeba přesněji komentovat, že jde zároveň o změny lexikální (např. u změny *z* imprefektiva na perfektivum ve dvojici *činil – vykonal* na s. 63); autorka na problematičnost kategorizace sama upozorňuje na s. 62, ale pro jasnost by bylo lepší ještě zvláštní upozornění u konkrétních případů. Nepřesná je formulace v pozn. 96 na s. 71 *změna předložky vychází ze změny celého pádu*, neboť pád je naopak řízen předložkou, resp. s ní tvoří bimorf. U změn *děl – odděl* a *káži – rozkáži ad.* (s. 72), řazených do lexikálních změn na úrovni slova, by bylo dobré zmínit, že jde zároveň i o změnu vidu (srov. 8.1.1.3). Na s. 80 by měla být formulace *bez zasažení syntaxe* spíše nahrazena formulací *bez zasažení morfologie* (jedná se o změnu či neměnnost morfologické kategorie pádu při změně předložky). V závěrech na s. 92 autorka píše, že došla k závěrům odlišným od Poráka v případě psaní *i/y* po *c, z, s*; na s. 36 v práci zjišťuje, že po *c, z, s* se v Melantrišských tisklo důsledně *y*, avšak totéž vyplývá i z Porákovy studie (1983, s. 40–41): ten nezmiňuje sice explicitně Melantrichovy tisky, ale konstatuje, že po *c* se ustálilo psaní *s y* před r. 1520, po *s, z* se ustálilo *y* před polovinou 16. století (1983, s. 40).

Shrnuji: Práce Z. Kapitolové významně přispívá k dějinám českého biblického překladu rozbořem proměn textu v biblích melantrišské řady od grafiky až po rozsáhlejší změny. Přináší upřesnění dosavadních názorů na totožnost některých vydání (potvrzuje například starý názor Vašicův o neidentičnosti žádných dvou vydání, a to proti Kyasovi), identifikaci nevulgátních čtení a zejména – v návaznosti na práci Porákovu – zpřesnění obrazu, jak se grafika a hláskosloví těchto vydání vyvíjely. Porákovy výsledky jsou doplněny o poznatky o dvojím *r*, zpřesněny u záznamu *d', t', ň*, opraveny u litery *ú* (s. 58). Nově byla také zjištěna tendence k postupné lexikalizaci dvojbříškového *b* u slovesa *být* a spojek *neb, nebo, neboť*, které ve Veleoslavínově bibli tvoří přes čtyři pětiny všech jeho výskytů, zatímco v Bibli Netolického panuje největší variabilita (s. 48). Na druhé straně lze práci vytknout drobné formální chyby a některé nepřesnosti v obsahové stránce, zejména v oblasti kategorizace jevů, resp. její reflexe. Celkově práci rád doporučuji k obhajobě a hodnotím před obhajobou stupněm velmi dobře.